

Vooraf: standpunt van TNM¹

Kostenreflectiviteit en het veiligstellen van de inkomsten van de netbeheerders is een te beperkt uitgangspunt voor de hervorming van de tariefstructuur. Volgens het transitienetwerk middenveld (TNM), waar Bond Beter Leefmilieu actief lid van is, doorstaat voorliggend voorstel de toets van een toekomstvast tarief niet. Het biedt niet of onvoldoende antwoord aan uitdagingen zoals het bevorderen van energiebesparing, een goede integratie van hernieuwbare energie, het elektrificeren van verwarming (door warmtepompen) en transport en het stimuleren van een flexibele vraag. TNM pleit ervoor om het debat over de rol en vormgeving van de tariefstructuur in de overgang naar een flexibel, en efficiënt net eerst verder ten gronde te voeren vooraleer over te gaan tot de invoering van een capaciteitstarief. Eerder dan overhaast een statisch capaciteitstarief als "overgangsmaatregel" door te voeren, pleiten we voor een aanpak die is afgestemd op de verschillende beleidsontwikkelingen en die zorgt voor een echt toekomstvast tarief. Daarbij moet gewaakt worden over een billijke verdeling van de kosten tussen de verschillende gebruikerscategorieën, moet de tariefzetting begrijpelijk en gebruiksvriendelijk zijn en moet het de kans op energie-armoede verminderen.

¹ TNM of het [Transitienetwerk Middenveld](#) is een een netwerk van vakbonden, de milieubeweging, Noord-Zuidorganisaties, sociale organisaties, de culturele sector, alternatieve media en wetenschappers. De leden van het TNM willen hun krachten bundelen om de transitie naar een duurzame samenleving waar te maken. De leden van de werkgroep energie van TNM zijn: Bond Beter Leefmilieu, Samenlevingsopbouw, de Gezinsbond, ODE Vlaanderen, Rescoop Vlaanderen, ACV, ABVV en ACLVB.

Opmerkingen BBL bij de VREG consultatie over de tariefstructuur

29 september 2016

Algemeen

Bond Beter Leefmilieu apprecieert de mogelijkheid om te reageren op het voorliggende voorstel van een capaciteitstarief. We begrijpen echter niet waarom er nu overhaast, los van de relevante beleidsbeslissingen of een bredere kader dat richting geeft aan de noodzakelijke verdere uitbouw van een slim netbeheer, zou moeten worden overgegaan tot een niet variabel capaciteitstarief.

De verandering van de tariefstructuur is een ingreep met een belangrijke maatschappelijke impact en verdient bijgevolg een breed maatschappelijk debat. In het vooruitzicht van een toekomst met veel meer zonnepanelen, elektrische mobiliteit en warmtepompen, moeten er nu voorbereidingen gemaakt worden voor een slim netbeheer. Dit gaat echter veel verder dan de tariefzetting as such. In de eerste plaats moet duidelijk aangegeven worden wat verwacht wordt van een slim en flexibel net. Vervolgens stelt zich de vraag of en hoe tarieven kunnen helpen sturen in de richting van die gewenste energietransitie. Bovendien heeft een hervorming van de tariefstructuur belangrijke (potentiële) interferenties met beleidsbeslissingen. Denk bijvoorbeeld aan de uitrol van slimme meters en de doorrekening van de openbare dienstverplichtingen. Een afstemming met -en op- het beleid is dan ook meer dan wenselijk. Bond Beter Leefmilieu vraagt daarom om het debat over een hervorming van de tariefstructuur ook op beleidsniveau te voeren. De geplande werkzaamheden in de stroomversnelling, en in het bijzonder de werkgroepen over financiering en flexibele netten, bieden daartoe een mooie opportuniteit.

Naar een toekomstvast tarief?

Argumentatie van de VREG en de netbeheerders

De invoering van een capaciteitstarief wordt door de distributienetbeheerders en de VREG naar voor geschoven vanuit de noodzaak van een "toekomstvast" distributietarief. Volgende argumenten worden daarbij aangehaald:

- **Zekere financiering van het distributienet:** de hoeveelheid afgenomen kWh op het distributienet daalt jaar na jaar. Dit is deels te wijten aan een lager elektriciteitsverbruik door energie-efficiëntie en deels aan een stijgend aantal zonnepanelen. PV eigenaars betalen immers geen kWh gebaseerde bijdrage voor de netkosten. Om de financiering van het distributienet te garanderen, stijgt daarom de kost per kWh. Volgens de netbeheerders en de VREG dreigt dit ertoe te leiden dat minder en minder eindgebruikers (naarmate het aandeel PV stijgt) meer en meer moeten betalen per kWh voor de financiering van het distributienet. Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat het prosumentarief hieraan deels remedieert: met dit tarief betalen PV eigenaren nu ook mee aan de financiering van het net - zij het via een vaste heffingsbasis (op basis van het vermogen van de omvormer).
- **Capaciteit als sturende factor voor het elektriciteitssysteem:** met het capaciteitstarief wil men een prikkel geven om de piekcapaciteit (en bij uitbreiding het piekcapaciteitsverbruik) bij afnemers te verlagen. Dit zou de nood aan bijkomende investeringen in het distributienet kunnen verlagen. De netbeheerders wijzen erop dat we niet enkel moeten streven naar rationeel energiegebruik (REG) maar ook naar een rationeel netgebruik (RNG). Daarbij wordt ook gewezen op de noodzaak van een sterkere afstemming tussen productie en verbruik (bvb verschuiven van verbruik naar momenten met hoge productie van zonne-energie).

Aftoetsingskader voor een toekomstvast tarief

Bond Beter Leefmilieu apprecieert dat een debat wordt opgestart over een hervorming van de tariefstructuur met het oog op een succesvolle energietransitie.

Transitiescenario's leren dat in de omslag naar een koolstofarme economie hernieuwbare energie sterk moet groeien en dat het energieverbruik moet dalen. Daarbij zal het elektriciteitsverbruik stijgen, met name door de elektrificering van verwarming (met name door warmtepompen) en transport. Ook een afstemming van verbruik op productie is cruciaal in een systeem dat meer en meer draait op

hernieuwbare energie. Met het oog op de transitie naar 100% hernieuwbare energie zijn volgens Bond Beter Leefmilieu volgende elementen daarom essentieel:

1. efficiënt energiegebruik en energiebesparing
2. slimme integratie van hernieuwbare energie
3. afstemming van verbruik op productie en
4. elektrificering van vervoer en de warmtevraag (met warmtepomp) en buffering van elektriciteit in warmtetoepassingen.

De overheid moet deze toekomstgerichte keuzes dan ook aanmoedigen. Dat kan met een mix van beleidsinstrumenten. De tariefzetting kan daarbij echter ook een belangrijke sturende (of belemmerende) factor zijn. De filosofie van de doorrekening van de netkosten mag dan ook niet haaks staan op het transitiedoel en het prijssignaal dat de overheid of de regulator via de netkosten geeft. Integendeel. Concreet zou een energiezuinige gebruiker met zonnepanelen, warmtepomp en een elektrische fiets die zo veel als mogelijk productie en verbruik afstemt, het goedkoopst moeten af zijn.

Om te beoordelen of voorliggend voorstel de toets van een toekomstvast tarief doorstaat, toetsen we voorliggend voorstel hier aan af.

1. Energiezuinig gedrag bevorderen

Situering

In het licht van de klimaatverandering blijft energiebesparing cruciaal. Enkel door nog drastisch energie te besparen, kunnen we de opwarming van de aarde beperken tot maximum 2°C en maken we een systeem dat volledig draait op hernieuwbare energie mogelijk. Prijssignalen zijn belangrijk om de gebruiker aan te moedigen om energie te besparen. Dit wordt ook zo erkend in de richtsnoeren voor de tariefmethodologie:

Art. 4.1. 32. §1. 16° de structuur van de tarieven bevordert het rationeel gebruik van energie en het rationeel gebruik van de infrastructures.

De decreetgever bevestigt hiermee met andere woorden het belang van een rationeel energiegebruik én een rationeel netgebruik.

Aftoetsing van voorliggend voorstel

Na de invoering van de omstreden energieheffing vergroot voorliggend voorstel de vaste kostencomponent in de elektriciteitsfactuur. Zo zal de vaste component van een laagspanningsklant stijgen van 11% naar 35%. De prikkel om energie te besparen wordt daardoor meer en meer weggenomen. Bovendien blijkt uit simulaties dat energiezuinige gebruikers hierdoor ook relatief meer zullen moeten betalen. Dit terwijl er -naast een terechte bezorgdheid om een rationeel netgebruik aan te moedigen- net

nog veel meer nood is aan prikkels om energie te besparen. Ondanks een toenemende elektrificering door toepassingen zoals elektrische voertuigen en warmtepompen, rest er immers ook nog een enorm potentieel om elektriciteit te besparen². Bovendien zijn die klanten die (erg) weinig elektriciteit verbruiken, vaak mensen met een erg bescheiden huisvesting en dus ook met een erg bescheiden inkomen. Voor hen is deze prijsstijging onverteerbaar. Voorliggend voorstel dreigt met andere woorden de problematiek van energie-armoede te versterken.

De VREG en de netbeheerders rekenen op de kostendoorrekening van de openbardienstverplichtingen (per kWh) als energiebesparende prikkel. Hiermee dient opgemerkt te worden dat deze prikkel niet geldt voor eigenaars van zonnepanelen, die alle kosten via een capaciteitstarief zullen betalen. Zuinig gedrag wordt bij PV eigenaars met andere woorden niet beloond. Bovendien betalen bedrijven op middenspanning relatief minder mee aan de openbardienstverplichtingen, daar zal de energiebesparende prikkel dus -onterecht- nog veel kleiner zijn.

Vraag is of de beleidsmakers deze lagere energiebesparingsprikkel dan zullen of willen compenseren via hogere premies voor rationeel energiegebruik (en rationeel netgebruik)? Volgens BBL is dit een inefficiënte manier van werken, en moet een prijsprikkel in de eerste plaats in de richting sturen van de gewenste beleidsrichting (in casu meer energiebesparing) en deze niet tegenwerken. De eventuele bijkomende financiële ondersteuning kan daardoor lager liggen en kan verder bouwen op het prijssignaal in de tarieven.

2. Gunstig voor de integratie van hernieuwbare energie

Situering

(Energiedecreet. Art. 4.1. 32. §1. 17°) de tarieven zijn een realistische weergave van de kostenvoordelen die kunnen voortvloeien uit de aansluiting op en het gebruik van het distributienet door installaties die gebruikmaken van hernieuwbare-energiebronnen en gedistribueerde opwekking;

Aftoetsing van voorliggend voorstel

Het voorstel is niet gunstig voor de hernieuwbare energieproducenten, omwille van verschillende redenen:

- Het voorstel behoudt het injectietarief voor decentrale producenten. Hierdoor worden netgerelateerde en niet-netgerelateerde kosten toegewezen aan deze producenten. Daartegenover staat dat producenten steeds meer

² zie bvb. 3E, 2013. Reducing energy consumption and peak power in Belgium.
<http://www.bondbeterleefmilieu.be/page.php/15/show/790>

netondersteunende diensten (moeten) leveren die ook kostprijsverlagend kunnen werken voor de netbeheerders. Ze worden daarvoor echter niet vergoed. Bovendien is de aansluitingscapaciteit, waarvoor de producenten betalen, niet steeds gegarandeerd daar producenten in congestiegevoelige gebieden een flexibele aansluiting krijgen. Ze betalen met andere woorden voor een capaciteit die niet steeds ter beschikking is;

- Voorliggend voorstel zal het terugverdienmodel van hernieuwbare energie-installaties impacteren. Vraag is of en hoe dit zal doorwerken in het beleid. Zo wordt er voor kleinschalige PV installaties, die momenteel rendabel zijn dankzij de terugdraaiende teller, bijvoorbeeld geen onrendabele top berekening meer uitgevoerd. Hoe zal het beleid hier dan de vinger aan de pols houden? De onzekerheid in de terugverdientijd die gecreëerd wordt door de invoering van een capaciteitsstarief in twee fasen dreigt huishoudens, overheden en kleine ondernemingen af te schrikken om nu te investeren in een nieuwe PV installatie.

3. Een flexibel gedrag stimuleren en een elektrificatie van transport en verwarming bevorderen

Situering

In een energiesysteem met meer en meer variabele hernieuwbare energiebronnen zoals wind en zon, zal ook de vraag flexibeler moeten. Dit maakt een efficiëntere integratie van hernieuwbare energie mogelijk. Zo moeten gebruikers gestimuleerd worden om elektriciteit af te nemen op momenten hoge stroomproductie (bijvoorbeeld opladen van elektrische wagen bij veel wind) en minder elektriciteit te verbruiken als er minder (hernieuwbare) energie. Hiervoor vinden we volgend aanknopingspunt in het energiedecreet bij de richtsnoeren voor de tariefmethodologie:

Art. 4.1. 32. 18° de tarieven weerspiegelen de kostenbesparingen in distributienetten die worden behaald vanuit maatregelen die passen binnen het vraagzijdebeheer en kunnen een dynamische prijsstelling voor afnemers ondersteunen;

en

19° de tarieven bevatten geen prikkels die de algehele efficiëntie, inclusief de energie-efficiëntie, aantasten van de productie, de distributie en de levering van elektriciteit of die de marktdeelname van de vraagrespon in verband met balancerings- en nevdiensten kunnen belemmeren. De tarieven geven wel prikkels voor de deelname van vraagzijdemiddelen aan het aanbod op georganiseerde elektriciteitsmarkten en voor de levering van ondersteunende diensten;

Aftoetsing van het voorliggend voorstel

De bedoeling van het voorstel is om de tariefzetting in lijn te brengen met de capaciteit die de netgebruiker vraagt en een prikkel te geven voor een efficiënt gebruik van het net. Het vastleggen van een vlak capaciteitstarief op het aansluitvermogen zoals nu voorligt zal dat doel niet bereiken. Klanten zullen enkel hun maximum capaciteit kunnen aanpassen. Er is geen link met het effectief benutte vermogen, noch met het tijdstip van het gebruik. Zo zal een gebruiker die éénmaal per jaar een bepaalde capaciteit vraagt evenveel betalen als iemand die dezelfde capaciteit continu benut. Bovendien betaalt iemand die een bepaalde capaciteit enkel vraagt tijdens daluren evenveel als een ander die dezelfde capaciteit op piekmomenten benut. Meer nog, een eigenaar van een warmtepomp, die ook het net kan ondersteunen door zijn warmtepomp met buffervat te laten aanslaan op momenten van een hoge productie aan elektriciteit en zo het net kan ondersteunen, zal hiervoor niet beloond worden. Hij zal enkel de meerkost betalen voor een hogere aansluitingscapaciteit en niet beloond worden voor zijn ondersteunende functie. Een gelijkaardige bedenking geldt voor opslag. Batterijen kunnen een efficiënte uitbating van het net ondersteunen door bijvoorbeeld pieken of stroomtekorten op te vangen. Absolute voorwaarde is uiteraard dat het tarief het trekken van deze slimme pieken en/of injecteren op het net bij tekorten niet mag afstraffen. Met voorliggend voorstel wordt dit niet verzekerd.

Het VREG voorstel garandeert dan ook niet dat de globale piekbelasting zal dalen. De piekbelasting is immers vooral afhankelijk van de gelijktijdigheid van de afname. Het is niet omdat de gemiddelde aansluitingscapaciteit daalt, dat de vraag tijdens de piekperiode ook daalt³. Het gedrag van een gebruiker is bepalender voor de netkost dan de maximale geïnstalleerde piek. Om een flexibel gedrag te stimuleren, lijkt het ons beter om te tarifieren op het effectief benutte vermogen tijdens piekmomenten. Om (1) het effectief benutte vermogen te kunnen vaststellen en eventueel te sturen en (2) het tijdstip van het verbruik te kunnen bepalen zullen slimme meters nodig zijn.⁴

Het voorstel dat wil sturen op de aansluitingscapaciteit, dreigt bovendien ineffectief te zijn doordat er een beperkt aantal vermogensschijven zijn. Ook brengt de vraag voor een aanpassing van de aansluitingscapaciteit heel wat onduidelijkheden en kosten met zich mee (hoe moet dit gebeuren, wie zal die betalen?). Dit geldt des te meer voor bepaalde doelgroepen (denk aan een huurder met contact van bepaalde duurtijd: gaat hij aansluitingscapaciteit zelf kunnen laten veranderen? Wie betaalt de kost?.....)

Vele aansluitingen zijn vandaag allicht overgedimensioneerd. Maar klanten hebben er geen zicht op hoe groot hun piekafname is, met welke maximale capaciteit ze dan wel

³ De vraag stelt zich bijgevolg ook in hoeverre voorliggend voorstel kostenreflectief is, terwijl deze richtsnoer vanuit de netbeheerders en de regulator naar voor wordt geschoven als de belangrijkste bepalende factor.

⁴ Zie ook p.19 van de consultatienota van de VREG

zouden kunnen toekomen en hoe ze hun gedrag kunnen sturen. Dit zijn zaken waar een slimme meter bij zou kunnen helpen. Een afstemming met het beleid inzake de uitrol van slimme meter is dan ook absoluut wenselijk. De vraag stelt zich ook of een huishouden nu de kost zal willen betalen om een lager aansluitvermogen te krijgen, als de kans bestaat dat deze een aantal jaar later moet/kan overschakelen op een slimme meter? In die omstandigheden zullen weinig huishoudens geneigd zijn hun aansluiting te veranderen, zeker omdat het niet evident zal zijn om met een vlak capaciteitstarief zonder slimme meter het gedrag te sturen. Bovendien is een aanpak in twee fasen (capaciteitstarief zonder slimme meter en daarna met slimme meter) qua maatschappelijke kost niet te verantwoorden.

Tot slot stelt zich ook de vraag in hoeverre gebruikers hun gedrag echt zullen aanpassen op basis van een zuiver prijssignaal (en zeker met dit vlak capaciteitstarief). Het Linear project⁵ geeft op dat vlak interessante inzichten mee. Linear vergeleek automatische vraagsturing met de mogelijkheden van tariefsturing. Daaruit bleek dat de meeste gezinnen maar beperkt rekening hielden met verschillende tariefblokken per dag en na een jaar terug in hun oude gebruikerspatroon vervielen. Enkel de gezinnen met slimme huishoudtoestellen bleven een flexibel gedrag aanhouden.

Tot slot

In het voorstel van de VREG is ook sprake van een mogelijk capaciteitstarief voor gas. Terwijl bij het elektriciteitsnet de kostenreflectiviteit als argument wordt gehanteerd om de omschakeling naar een capaciteitstarief te verantwoorden, lijkt dit voor gas nog veel moeilijker te verantwoorden. Vanuit welke argumentatie motiveert de regulator (of de netbeheerders) het voorstel voor een capaciteitstarief voor gas?

Conclusie

Voorliggend voorstel doorstaat de toets van een toekomstvast tarief niet. In plaats van nu een tijdelijke oplossing in te voeren die onvoldoende stuurt en die bovendien ongewenste neveneffecten heeft, pleit Bond Beter Leefmilieu voor een flexibelere en slimmere tariefzetting die een energiezuinig gedrag beloont, en de integratie van hernieuwbare energie, een afstemming van verbruik op productie en een elektrificatie van verwarming en transport bevordert. Die tariefzetting moet worden afgestemd op de verdere ontwikkelingen van een slim netbeheer (in het bijzonder de gefaseerde uitrol van slimme meters). Een capaciteitsgebonden component kan enkel als deze

⁵ <http://www.linear-smartgrid.be/>

rekening houdt met het effectief gebruikte piekvermogen en het tijdstip van verbruik. Bovendien moet daarnaast de garantie blijven bestaan op voldoende prikkels voor energie-efficiëntie (en dus een kWh gebaseerd prijssignaal).

Wat de financiering van de openbare dienstverplichtingen betreft, pleiten we ervoor om de steun aan hernieuwbare energie en energiebesparing te laten betalen door het volledige energiesysteem. Dat kan bijvoorbeeld via een CO₂ -heffing op het gebruik van fossiele brandstoffen (aardgas, stookolie, diesel/benzine). Dat is een efficiënte klimaatmaatregel die leidt tot een eerlijkere verdeling van de lasten⁶. Hierdoor worden gebruikers die inzetten op een elektrificatie van verwarming en transport (in tegenstelling tot een doorrekening via de elektriciteitsfactuur) niet afgestraft. Bovendien kan zo ook het grote totale potentieel voor energiebesparing en energie-efficiëntie in het kader van warmtetoepassingen (bijvoorbeeld verwarming gebouwen) worden aangesproken.

⁶ De [studie van de CE Delft \(2015\)](#) is hier bijzonder interessant. Deze leert dat een energiebelasting beter gebeurt via de gas- dan via de elektriciteitsfactuur. Een belasting op gas heeft een sterker energiebesparend effect dan een belasting op elektriciteit. Bovendien stuurt een dergelijke belasting meer aan op het gebruik van slimme en efficiënte elektrische toepassingen.